

Jumango‘ziyev O‘ktamjon O‘tkirjon o‘g‘li
Qo‘qon davlat pedagogika institute
informatika kafedrası o‘qituvchisi
p.f.f.d PhD

TALABALARNING AXBOROT MADANIYATI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY METODIK ASOSLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarning axborot madaniyatini shakilantirishning nazariy jihatdan asoslanganligi va bu sohada ilmiy izlanishlar olib brogan olimlarning axborot madaniyatiga bergan tariflari taxlel etilgan.

Kalit so‘zlar: Axborot madaniyati, axborot, axborot madaniyati tarixi

Jumankuziyev Uktamjon

Kokan State Pedagogical Institute
teacher of the department of informatics
p.f.f.d Ph.D

Theoretical and methodological foundations of the development of students' information culture

Abstract. This article analyzes the theoretical basis of the formation of students' information culture and the rates given to information culture by scientists who have conducted scientific research in this field.

Keywords: Information culture, information, history of information culture

"Axborot madaniyati" tushunchasi madaniyatning odamlar hayotining axborot jhati bilan bog‘liq qirralaridan birini tavsiflaydi. Axborot jamiyatida ushbu jihatning roli doimiy ravishda oshib bormoqda; va bugungi kunda har bir inson atrofidagi axborot oqimlarining yig‘indisi shunchalik katta, xilma-xil va tarmoqli bo‘lib, u axborot muhiti qonunlarini bilishni va axborot oqimlarini boshqarish qobiliyatini talab qiladi. Aks holda, u yangi sharoitlarda hayotga, xususan, ijtimoiy tuzilmalardagi o‘zgarishlarga moslasha olmaydi, buning oqibati axborot faoliyati va xizmatlari sohasida ishlaydigan odamlar sonining sezilarli darajada oshishiga olib keladi.

Hozirgi vaqtda axborot madaniyatining ko‘plab ta'riflari mavjud. Keng

ma'noda axborot madaniyati deganda etnik va milliy madaniyatlarning ijobiy o'zaro ta'sirini, ularning insoniyatning umumiy tajribasi bilan bog'lanishini ta'minlovchi tamoyillar va real mexanizmlar majmui tushuniladi.

Tor ma'noda - nazariy va amaliy muammolarni hal qilish uchun belgilar, ma'lumotlar, ma'lumotlar bilan ishlash va ularni manfaatdor iste'molchilarga taqdim etishning maqbul usullari; axborotni ishlab chiqarish, saqlash va uzatish uchun texnik muhitni takomillashtirish mexanizmlari; kadrlar tayyorlash tizimini ishlab chiqish, shaxsni axborot vositalari va axborotlaridan samarali foydalanishga tayyorlash.

Axborotlashtirish sohasidagi etakchi mahalliy mutaxassislardan biri Э.П. Семенюк axborot madaniyatini jamiyatda amalga oshirilayotgan barcha axborot jarayonlari darajasini va mavjud axborot munosabatlarini ob'ektiv tavsiflovchi butun insoniyat madaniyatining axborot komponenti sifatida tushunadi.

Axborot madaniyati tarixi ming yillarga borib taqaladi. Boshlanish nuqtasini hayvonot olamiga xos bo'lgan vaziyat signaliga rasmiy munosabatning mazmunli, faqat insonga xos bo'lgan o'zgarish momenti deb tan olish mantiqan to'g'ri. Mazmun birliklarining almashinuvi tilning rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qildi. Yozuv paydo bo'lgunga qadar tilning rivojlanishi og'zaki nutq usullarining keng doirasini yuzaga keltirdi va ma'no va matn bilan muomala qilish madaniyatini yuzaga keltirdi. Yozma bosqich og'zaki axborot madaniyatining barcha xilma-xilligini o'z ichiga olgan matn atrofida to'plangan.

Insoniyatning axborot madaniyati turli davrlarda axborot inqirozi ostida larzaga kelgan. Eng muhim miqdoriy axborot inqirozlaridan biri yozuvning paydo bo'lishiga olib keldi. Bilimlarni saqlashning og'zaki usullari axborotning o'sib borayotgan hajmini to'liq saqlashni va axborotni moddiy tashuvchida yozib olishni ta'minlamadi, bu esa axborot madaniyatining yangi davri - hujjatli filmni keltirib chiqardi. U hujjatlar bilan muloqot qilish madaniyatini o'z ichiga oladi: qat'iy bilimlarni olish, ma'lumotlarni kodlash va yozib olish; hujjatli qidiruv. Axborot bilan ishlash osonlashdi, fikrlash tarzi o'zgardi, ammo axborot madaniyatining

ogʻzaki shakllari nafaqat oʻz ahamiyatini yoʻqotmadi, balki yozma bilan munosabatlar tizimi bilan ham boyidi.

Zamonaviy axborot madaniyati oʻzining barcha oldingi shakllarini oʻziga singirdi va ularni yagona vositaga birlashtirdi. Ijtimoiy hayotning alohida jihati sifatida u ijtimoiy faoliyatning subyekti, vositasi va natijasi sifatida harakat qiladi, odamlarning amaliy faoliyatining tabiati va darajasini aks ettiradi. Bu sub'ektning faoliyati va yaratilgan narsalarni saqlash, madaniy ob'ektlarni tarqatish va iste'mol qilish jarayonining natijasidir.

Гендина Н.И. oʻqituvchining axborot madaniyatini insonning ijtimoiy tabiati bilan bogʻliq boʻlgan va uning turli ijodiy qobiliyatlari mahsuli boʻlgan shaxsning umumiy madaniyatining tarkibiy qismlaridan biri sifatida tushunadi. Uning ta'kidlashicha, oʻqituvchining axborot madaniyati uning axborot dunyoqarashini, ham an'anaviy, ham yangi axborot texnologiyalaridan foydalangan holda kasbiy axborotga boʻlgan ehtiyojni optimal qondirish uchun mustaqil faoliyatni ta'minlaydigan bilim va koʻnikmalar tizimini tavsiflaydi.

Л. И. Лазаревaning fikricha, oʻqituvchining axborot madaniyati - bu mutaxassisning axborot madaniyatining bir turi, kasbiy pedagogik faoliyat sohasi bilan belgilanadigan shaxsning axborot madaniyatining bir qismi, bu axborot dunyoqarashi va axborot kompetentsiyasi, ta'lim jarayoniga tarjima qilingan, axborot va ta'lim mahsulotlarining sifatini aniqlaydigan va talabalarning axborot madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Shaxsning axborot madaniyati - bu insonning umumiy madaniyatining tarkibiy qismlaridan biri, an'anaviy va yangi axborot texnologiyalaridan foydalangan holda individual axborot ehtiyojlarini optimal qondirish uchun maqsadli mustaqil faoliyatni ta'minlaydigan axborot dunyoqarashi va bilim va koʻnikmalar tizimi.

Pedagogika fanlari doktori, KSUKI dotsenti N.B.Zinovyeva shaxsning axborot madaniyatini shakllantirishning asosiy predmetini "ijtimoiy ahamiyatga molik axborotning butun hajmini oʻzlashtirish jarayonida shaxsning ichki

dunyasini uyg'unlashtirish jarayoni" deb hisoblaydi.

Pedagogika fanlari doktori, Sankt-Peterburg davlat madaniyat va madaniyat universiteti professori V.A.Minkina "insonning axborot madaniyatini shakllantirish uning kundalik faoliyatida o'zlashtirilgan kundalik bilim va ko'nikmalar, ommaviy axborot vositalaridan olingan ma'lumotlar ta'sirida amalga oshiriladi, deb hisoblaydi. o'z-o'zini tarbiyalash paytida, oilada va ishda o'qish paytida".

Pedagogika fanlari doktori, Moskva davlat madaniyat va madaniyat universiteti professori Yu.S.Zubovning talqiniga ko'ra, "axborot madaniyati – bu bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning tizimlashtirilgan majmui bo'lib, u har bir insonning o'zini o'zi boshqarishga qaratilgan individual axborot faoliyatini optimal tarzda amalga oshirishni ta'minlaydi. kasbiy va noprofessional ehtiyojlarni qondirish".

Kemerovo davlat madaniyat va san'at akademiyasining yetakchi mutaxassislari N.I.Gendina, N.I.Kolkova, I.L.Skipor, G.A.Starodubovalar "shaxsiy axborot madaniyati" tushunchasining quyidagi talqinini taklif qiladilar

"Shaxsning axborot madaniyati - bu shaxs umumiy madaniyatining tarkibiy qismlaridan biri; an'anaviy va yangi axborot texnologiyalaridan foydalangan holda individual axborotga bo'lgan ehtiyojni optimal qondirish uchun maqsadli mustaqil faoliyatni ta'minlaydigan axborot dunyoqarashi va bilim va ko'nikmalar tizimi. Bu muvaffaqiyatli kasbiy va noprofessional faoliyatning, shuningdek, axborot jamiyatida shaxsning ijtimoiy xavfsizligining eng muhim omilidir".

Shu bilan birga, axborotning o'sishi chegaralari va axborot madaniyatining sifati va zarurligi haqida o'ylash juda muhimdir. Shuni esda tutish kerakki, "axborot miqdorining ko'payishi bizning undan foydalanish qobiliyatimizni sezilarli darajada kamaytirishi mumkin, ya'ni. axborot miqdori va uning qiymati tubdan farq qiladi.

Axborot madaniyati umuman madaniy faoliyatning eng muhim jihatlaridan biri sifatida qaralishi kerak. Madaniyat singari, u ham insonning «ikkinchi tabiati» (ijtimoiy) bilan uzviy bog'liq bo'lib, uning aqliy qobiliyatining mahsuli bo'lib,

sub'ekt-ob'ekt va sub'ekt-sub'ekt munosabatlarining mazmunli tomoni sifatida harakat qiladi, turli moddiy vositalar yordamida qayd etiladi. Bunda sub'ekt deganda ob'ektiv-amaliy faoliyat va bilimlarning tashuvchisi shaxs (yoki ijtimoiy guruh), ob'ekt esa sub'ektning ko'rsatilgan faoliyati nimaga qaratilganligi tushuniladi.

Axborot madaniyati bir vaqtning o'zida insonning madaniy voqelikni, insoniyat yaratgan barcha boyliklarni va voqelikning o'zini, madaniy-ijodiy faoliyat natijasida paydo bo'lgan qadriyatni o'zlashtirishning zarur samarali omili va bevosita madaniy atribut sifatida ishlaydi. mavjudligi, shaxsiy ko'rinishlari (xulq-atvor, turli shakllar aloqa va boshqalar).

Inson faoliyatining barcha sohalariga yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini faol joriy etish axborot jamiyati shakllanishi sharoitida samarali faoliyat yurita oladigan badiiy mutaxassislarni (madaniyatshunoslar, musiqachilar, xoreograflar, vokalchilar, rejissyorlar) tayyorlash muammosini hal qilishni taqozo etadi. , axborot va bilim muhim resursga, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy, texnologik va madaniy taraqqiyotning haqiqiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanganda. Shu nuqtai nazardan, axborot madaniyati bo'lajak mutaxassisning yuqori professionalligining ajralmas belgisidir.

Jamiyat va shaxsning axborot madaniyati insonni uzluksiz tarbiyalash imkoniyatini ta'minlashi va uning qabul qilingan qarorlar uchun mas'uliyatini oshirishi kerak. Birinchi holda, axborot madaniyati vaziyatni har tomonlama tahlil qilish asosida mustaqil ravishda bilimlarni oshirish, faoliyat doirasini o'zgartirish va o'z xatti-harakatlarini tartibga solishga qodir bo'lgan shaxsni ijtimoiy himoya qilish vositasi sifatida ishlaydi. Ikkinchidan, axborot madaniyati jamiyatni insonning puxta o'ylangan harakatlaridan himoya qilish vositasi bo'lib, har qanday sohada – ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik bo'yicha fundamental qarorlar barcha mavjud ma'lumotlarni chuqur tahlil qilgandan keyingina qabul qilinishing kafolatidir.

Axborot madaniyati tushunchasi ko'p qirrali ekanligini aniqlab, uni iloji

boricha kengroq tahlil qilish uchun uning tarkibiy qismlarini ko‘rib chiqish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Uktamjon, Jumankuziev. "THE ROLE OF TEACHERS IN TEACHING PROGRAMMING LANGUAGES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF PEDAGOGY." *Gospodarka i Innowacje*. 41 (2023): 360-362.

2. Jumankuziev, U. "USING NEW APPROACHES TO TEACHING PROGRAMMING LANGUAGES IN SECONDARY SCHOOLS." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 11.5 (2023): 280-283.

3. Жуманкузиев, Уктамжон, and Уткир Йулдошев. "Подходы обучения языкам программирования в общеобразовательных школах." *Общество и инновации* 2.5/S (2021): 344-350.